
Вивчаємо оповідання В.Винниченка "Салдатики!"

Оксана Болюк,
старший вчитель
спеціалізованої загальноосвітньої
школи I—III ступенів №6
Кіровоград

У статті подаються методичні рекомендації та конспект уроку за оповіданням В. Винниченка "Салдатики!", де досліджується проблема ролі особистості в історії, розкривається психологія формування лідера, робиться висновок про новаторство стилю письменника.

Ключові слова та словосполучення: кольористика твору, часовий простір, психологізм зображення персонажів, особистість в історичному процесі, новаторство стилю.

Тема: Володимир Винниченко "Салдатики!" Роль особистості в історії"

Мета: показати художній та політичний талант нашого земляка В. Винниченка; дослідити на прикладі оповідання "Салдатики!" особливості художнього стилю письменника; зробити висновок про роль особистості у вирі історичних подій; простежити, як розкривається у творі проблема психології лідерства та політичні й соціальні передумови повалення уряду в самодержавній Росії, до складу якої входила й Україна; розвивати навички аналізу оповідання, формувати вміння висловлюватися з даних проблем; виховувати повагу до історії рідної країни та міста, толерантне ставлення до позицій та поглядів інших людей.

Види діяльності: бесіда, робота з текстом, аналітичні дослідження, компаративні зіставлення, ілюстративний матеріал з мережі Internet.

Тип уроку: урок аналізу художнього твору.

Обладнання: портрети В. Винниченка у зображенні різних художників, історичних постатей, книги письменника, малюнки учнів до твору.

Методичні рекомендації щодо проведення уроку:

Постать нашого земляка, який був родом із Єлисаветграда, Володимира Винниченка — знакова, він належить до особистостей, що знаходяться поза часом і простором. Переосмислення та інтерпретація його творів буде відбуватися постійно, тому що геніальності такого масштабу завжди переростають власну епоху та спрямовані в майбуття...

Урок літератури рідного краю, як і вивчення творчості митця в інших регіонах України, доцільно почати з демонстрації старих фотографій міста тієї епохи, яких, до речі, учні познаходили безліч в мережі Internet. Це відтворить той простір, де зростав Володимир і в якому відбулося становлення його характеру, що узагальнено в образі Федька-халамидника.

Проблемою, що винесена в тему уроку за твором В. Винниченка "Салдатики!" (1903), є роль особистості в історії. Тому доцільно залучити учнів до підготовчої роботи — роздрукувати портрети особистостей, які, на їхню (учнів) думку, мали вплив на світову історію. В подальшій роботі можна порівняти історичні постаті з образом головного героя — Явтуха; окреслити схожі та відмінні риси, зауваживши при цьому, що герой оповідання — це збірний образ діячів тієї непростой, багато в чому вирішальної епохи. Та й у біографії В. Винниченка є момент, коли він у 1902 році пропагував волелюбні ідеї серед київського пролетаріату, потім був вимушений емігрувати до Галичини.

Урок доцільно побудувати у формі занурення в психологію головного героя як такого, якому притаманні якості лідера; дослідити за текстом оповідання моменти перетворення пересічної особистості в людину, яка змогла повести за собою інших. Звісно, не оминаючи при цьому художніх деталей, кольористики, описових конструкцій, метафор тощо.

Варто наголосити також на існуванні двох часових просторів, що органічно переходять із одного в інший, об'єднуючись і створюючи у творі один реальний час.

Кульмінацією оповідання є психологічний двобій Явтух/Офіцерик. Разом із учнями, добираючи цитати з тексту, складаємо порівняльну таблицю до характеристики цих персонажів. При цьому слід звернути увагу на такий момент: зрозуміло, що Явтух виступає за своє, рідне, за долю односельців, а хто такий молоденький офіцерик? Це недавній випускник військового училища, юнак, що виховувався в ненависті до українців і складав присягу цареві. Отже, бачимо, що влада зіштовхнула між собою дві сили — селян та солдат, поставивши на чолі останніх юнака. Тому робимо висновок, що переможців у двобої валка — солдати немає... Адже ці події були тільки початком трагедій, що почалися згодом на теренах колишньої Російської імперії. Це оповідання, написане талановитим Володимиром Винниченком, дає відповіді на багато питань із драматичної історії нашої держави.

Підсумком уроку стане перелік рис, що складають новаторство митця. Це і новаторство стилю (зміна часових просторів твору), психологізм зображення персонажів, підсилена кольористика, асоціативність образів-символів.

Таким чином, оповідання Володимира Винниченка у контексті вивчення літератури рідного краю стане значущим для розуміння історичних подій в Україні початку ХХ століття.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети уроку

III. Актуалізація опорних знань учнів

Попередня бесіда.

— Яких письменників і поетів Кіровоградщини ви знаєте?

— Хто з цих митців походить саме з нашого міста?

IV. Сприймання та засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Повідомлення дослідницької групи про життєвий і творчий шлях В. Винниченка.

16 липня (28 за н. ст.) 1880 року в місті Єлисаветграді в родині селянина-землевласника Кирила Винниченка і хазяйки постоялого двору Явдохи Павленко народився син Володимир.

У народній школі Винниченко звернув на себе увагу своїми здібностями й через те вчителька переконала батьків, щоб продовжували освіту дитини. Незважаючи на матеріальні нестатки, по закінченню школи Володимира віддали до Єлисаветградської гімназії.

Гімназійні вчителі та учні зустріли малого українця насмішками. Його українська вимова, бідний одяг ви-кликали ворожість.

Разом з цим чіткіше окреслилося, що світ ділиться на бідних і багатих, мова — на панську та мужицьку. Це викликало протест у хлопчика — дійову реакцію (адже саме така особистість описана в оповіданні "Федько-халамидник"): були й бійки з учнями, й розбивання шибок у вчителів.

У старших класах Винниченко бере участь у революційній організації, пише поему, за яку одержує тиждень "карцеру", його виключають із гімназії.

Однак екстерном закінчує Златопільську гімназію.

1901 рік — вступає на юридичний факультет Київського університету.

1902 рік — у місячнику "Киевская Старина" виходить повість "Сила і краса". Пропагував серед київського пролетаріату ідеї волі та незалежності (оповідання "Салдатики!"), потім емігрує до Галичини.

1903 рік — заарештований на кордоні за перевезення революційної літератури, був звільнений з тюрми завдяки першій російській революції 1905 року.

1917 рік — переїзд з Москви в Україну, обрання Головою генерального секретаріату Центральної Ради.

1918 рік — повстання проти гетьмана Скоропадського й німецької окупації. Разом з Симоном Петлюрою очолює новий уряд — Директорію.

1919 рік — виїзд за кордон, вихід із Директорії, оселяється в Австрії.

1919 — 1920 роки — перемовини з більшовиками.

1925 рік — переїзд до Парижа.

1934 рік — з дружиною купують садибу Мужен на півдні Франції.

1930-ті роки — роздуми над утопічною теорією побудови ідеального, гармонійного суспільного ладу. Праця "Конкордизм", романи "Нова заповідь", "Вічний імператив", "Лепрозорій".

1941 рік — арешт: за відмову Винниченка очолити маріонетковий уряд на окупованій гітлерівцями Україні.

1950 рік — завершено роботу над романом "Слово за тобою, Сталіне!"

6 березня 1951 року — Володимира Винниченка не стало. [8]

2. Проблемно-художній шлях аналізу оповідання "Салдатики!". Малюнок із селянських розрухів."

а) Переказ сюжету оповідання.

б) Робота з текстом.

Читання перших двох абзаців.

Кольористика початку оповідання насичена, нагадує шевченківську манеру: передача кольорами дійсності. До речі, в останні роки життя у Мужені Винниченко захоплювався малюванням, створив чудові картини.

Композиція твору нагадує стиль Василя Стефаника: дія переміщується в двох напрямках — теперішня реальність та минула, що призвела до показаного

конфлікту. Такий спосіб художньо створеної дійсності у кінематографі використовують деякі сучасні режисери, особливо у фільмах-трилерах, детективах.

Отже, винниченківський стиль випереджав час.

Словникова робота.

Валка — група людей, машин і т.ін., які стоять в одному ряду або рухаються одне за одним. [6]

Образ Явтуха.

Знайдіть опис у творі, що свідчить про **спокій і тверду віру**.

"Виє голодний собака..." — пророкує **страшне, холодне, тяжке**.

Собаки, як і люди, — голодні.

Занурення у попередню реальність.

Бесіда.

— Як ставилися селяни до свого життя й пана Партнера до появи листівок та промови Явтуха?

"Село мов прокинулось..."

— Перша спроба лідерства — сход у волості.

Яким постає тут Явтух?

Чуємо заздалегідь продуману промову, що базується на біблійній істині: "Сказано: "В поті лица їж хліб..."

Перехід від заповіді до декларації прав — "...що той має право на землю, хто робить на ній!"

— Які дії на селі відбулися увечері після промови Явтуха?

"Весело запалали печі по хатах, радісно вперше за три-чотири місяці **снідали** селяни тієї ночі."

— Якими бачимо Партнера та його слугу Івана?

— Що протиставив вчинку селян хазяїн?

Повернення до сучасної реальності в творі.

— Страх перед тим, що солдати будуть стріляти.

— "Я буду битися! Все одно!" — Микола.

— "Ідуть" — лица **засвітилися мукою**.

Солдати — образ **гадюки** (фото із зображенням цього плазуна — підсилення асоціативного ефекту). Сіре — мов велика гадюка.

— Зачитайте опис офіцера.

Із цього моменту починається психологічний двобій **ЯВТУХ — ОФІЦЕРИК**

Запис у зошитах — схема

ЯВТУХ

ясний погляд

тверда віра

твердо-спокійний голос

українська мова

"Ми не грабили!"

"Ми ж з голоду вимирали!"

"...ви ж такі, як ми..."

"Салдатики!"

ОФІЦЕРИК

жовте,

безвусе обличчя

хриплий голос

російська мова

"морда хохлацкая"

"Молчать!"

"Застрелю!"

"Хай уперед мужик скаже!"

Українська національна

свідомість

Російська

імперія

Згадується пророцтво Тараса Шевченка: "І потечуть ріки крові..."

— Скажіть, яка третя політична сила з'являється у цей переломний період у царській Росії?

V. Підсумок уроку

— У чому полягає символічне закінчення твору?

— Чи є переможці у протиставленні **валка — солдати**?

Особливості творчої манери Володимира Винниченка:

— новаторство стилю (швидка зміна часових просторів);

— психологізм зображення персонажів (психологія лідера);

— кольористика (несе семантичне навантаження);

— образи-символи (передають особистісне сприймання дійсності).

VI. Домашнє завдання

Читати Біблію: "Старий та Новий заповіт", "Десять заповідей". Подумати, які герої твору "Салдатики!" дотримувалися біблійних заповідей.

Література

1. В. Винниченко Раб краси: оповідання, повість, щоденникові записи — К.: Веселка, 1994. — С. 65—76.

2. Винниченко Р.Я. Як писав свої літературні твори В.Винниченко // Україна. — 1992. № 10—11. — С. 14—15

3. Гриценко Т. Грані таланту В. Винниченка // Дивослово. — 1994. — № 9. — С. 35—38.

4. Єфремов С. Володимир Винниченко // Єфремов С. Історія українського письменства. 1989. т.2 — С.290—298.

5. Короткий тлумачний словник української мови — К.:Радянська школа, 1978. — С. 26.

6. Панченко В. Молоді літа В. Винниченка // Київ. — 1997. — С. 143—155.

7. Українська література в шкільному вивченні. 10—11 класи. Книга для вчителя. Випуск 1 — Кіровоград, 1995. — С. 57—59.

Оксана Болюк. Изучаем рассказ В. Винниченко "Салдатики!"

В статье предлагаются методические рекомендации и конспект урока по рассказу В. Винниченко "Салдатики!", где рассматривается проблема роли личности в истории, раскрывается психология формирования лидера, делается вывод о новаторстве стиля писателя.

Ключевые слова и словосочетания: цветовая гамма произведения, временное пространство, психологизм изображения персонажей, личность в историческом процессе, новаторство стиля.

Охана Boliuk. Volodymyr Vynnychenko "Soldatyky!"

The article presents methodic recommendations and lesson theses to the short-story by V. Vynnychenko "Soldatyky!". The article touches upon the problem of a person's role in history, it also shows the psychology of forming a leader. The work ends with a conclusion about the novelty of the author's style.

Key-words and word-combinations: the colour range of the literary work, time space, psychology of depicting characters, a personality in historic process, the novelty of style.